

Медвинські оповідання

2021–2025

УДК 821.161.2
М42

Медвинські оповідання. 2021–2025. – Житомир: ТОВ «Ви-
М42 давничий дім “Бук-Друк”», 2026. – 176 с.

ISBN 978-617-560-365-9

Збірка є першою частиною колекції «медвинських текстів» – творів про
Медвин та Медвинське антибільшовицьке повстання (1919–1922), написаних учас-
никами Літературного конкурсу імені Івана Дубинця упродовж 2021–2025 років.

УДК 821.161.2

ISBN 978-617-560-365-9

© Колектив авторів, текст, 2026
© ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”»,
видання, 2026

Літературно-художнє видання

Медвинські оповідання

2021–2025

Упорядкування, передмова – Марина Гоголя

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 10,23.
Наклад 500 прим. Зам. № 0566.
ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”»
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А.
тел.: 073 101 22 33
Свідоцтво серія ДК №7412 від 27.07.2021 р.
Друк та палітурні роботи ФОП О.О. Євенок
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: 073 101 22 33, e-mail: bookovych@gmail.com
Свідоцтво серія ДК №3544 від 05.08.2009 р.

ПЕРЕДМОВА

Літературний конкурс імені Івана Дубинця створено у сьомий рік війни, в розпал ковіду й за рік до повномасштабного вторгнення. Відчувалося, але не до кінця вірилося, що буде велика війна, що росіяни скоять на нашій землі нові, значно масштабніші, ніж за останнє десятиліття, злочини. Що в умовах, коли знищують наш народ, доведеться поборотися за увагу світової спільноти до нас. І до злочинів Кремля.

В дуже подібних обставинах, але вже за кордоном, коли батьківщина перебувала під російською більшовицькою окупацією, намагався донести світові нашу правду Іван Дубинець – публіцист, геолог, педагог, громадсько-політичний діяч з Медвина на Київщині. Сам і в складі ДОБРУСу – Демократичного об'єднання бувших репресованих українців советами, яке деякий час очолював, проживаючи в Нью-Йорку.

Magnum opus Івана Дубинця «Горить Медвин» – книжка спогадів про подію, учасником якої сам він і був. Ідеться про

Медвинське антибільшовицьке повстання на Київщині, точніше, серію повстань, які відбувалися у 1919–1922 рр. Учасники цього повстання – маловідомі, а деколи й забуті борці за волю України, колишні воїни армії УНР, члени Вільного козацтва, вчителі, майстри, підприємці, музиканти. Лідери цього повстання – місцева інтелігенція, зокрема бандурист Антін «Петюх» Митяй, ветерани Першої світової Хома «Лебідь» Сидоренко та Дмитро Цвітковський (Квітковський). Відомості про це повстання дає нам зовсім інший, ніж нав'язаний імперською Росією, погляд на Медвин, Українську Народну Республіку, на боці якої боролися повстанці, й український народ.

Свідком цих подій, власне, колискою, де плекався український національний дух майбутніх повстанців, є один з найдавніших будинків у Медвині – приміщення Міністерської, згодом агротрудшколи, середньої школи № 2, музичної школи на вулиці Зарічок, 68. Нині подвір'я цієї школи кожної третьої суботи серпня приймає гостей – учасників фестивалю пам'яті «Медвин. Повстання», а сам будинок потребує реставрації, інакше ми ризикуємо втратити цю історичну пам'ятку.

На жаль, іменем Івана Дубинця, як і жодного іншого учасника Медвинського повстання, не названо вулицю в Медвині, і навіть назва кутка-вулиці, де жив рід видатного діяча і сам він – Дубинівка – не збереглася.

Проте ми вирішили дещо зробити для збереження пам'яті про нього, створивши літературний конкурс. 30 березня 2021 року, на день народження Івана Дубинця, в Медвині, в приміщенні Міністерської школи, де він навчався і вчителював, літературознавець, представник Фондації імені Івана Багряного Сергій Козак, в. о. директора Музею історії Богуславщини Ніна Левченко, журналіст Віталій Ніщименко, краєзнавець Петро Гоголя та я, літературознавиця, голова оргкомітету конкурсу Марина Гоголя мали

за честь оголосити переможців I Літературного конкурсу імені Івана Дубинця. Переможцями Літературного конкурсу імені Івана Дубинця у 2021–2025 роках ставали Оксана Геращенко, Василь Горбатюк, Олександра Дудко, Оксана Карпенко, Софія Котляр, Марія Кухарук, Валерія Матвієнко, Анастасія Мироненко, Олександр Морозюк, Оксана Проценко, Олена Скуловатова (двічі переможниця), Анна Снегір, Валерій Хмелівський, Іванна Чижевич (двічі переможниця), Анастасія Якименко, Галина Яценко. Приємно констатувати, що автори, які взяли участь у конкурсі, походили майже з усіх областей України, а один твір прийшов від українки з Грузії. Так ми на ділі побачили, що Іван Дубинець і тема Медвинського повстання працюють на користь соборності України та ідеї єднання.

Упродовж п'яти років на благо конкурсу в різні роки трудилися члени журі: Наталка Позняк-Хоменко, Олексій Сінченко, Віталій Ніщименко, Ніна Левченко, Андрій Гуменюк, Тетяна Швидченко, Олена Скуловатова, Сніжана Жигун, а призами та інформаційно підтримували конкурс Український інститут національної пам'яті, Фондація імені Івана Багряного, Музей історії Богуславщини, Товариство дослідників України, ГО «Молодь в тренді» з Медвина, Національний музей Революції Гідності, ГО «Навколо нас. Уа», освітня ініціатива «Медвин. Повстання», друзі і навіть деякі учасники цього конкурсу.

Повномасштабне вторгнення дещо скорегувало умови проведення конкурсу – відтоді кожного року термін подання творів триває до 31 травня, а переможців ми оголошуємо у третю суботу серпня, під час фестивалю пам'яті «Медвин. Повстання», там само, в Медвині, біля школи, де вчився і вчителював Іван Дубинець.

У конкурсі можуть брати участь і дорослі, і учасники віком до 18 років, а тому з 2022 року є окреме призове місце для неповнолітніх учасників. Вимоги конкурсу залишаються

сталими: короткий прозовий твір з обмеженою кількістю слів, написаний українською мовою, де має згадуватися Медвин або Медвинське повстання. Більше інформації можна дізнатися на сайті організаторів medvyn-povstannia.org.ua в розділі «Літературний конкурс».

Тож запрошую до читання, як і до участі в конкурсі.

*З повагою – голова оргкомітету
Літературного конкурсу
імені Івана Дубинця
Марина Гогуля*

Катерина БАЗІР

НЕЗДІЙСНЕНІ МРІЇ

Крок.

«Невже усе ось так і закінчиться?»

Ще один крок.

Під ногою хруснула гілка, але Ничипір не зважав. Він продовжував іти. Він був змушений іти. Наче насміхаючись над ним, крізь гілля дерев уперше за декілька днів пробивалося сонячне проміння і лагідно торкалося обличчя.

Ничипір мимоволі перевів погляд на брата, що йшов попереду. Кремезна статура Купріяна вирізнялася з-посеред інших, і хоча Ничипір не міг бачити його лиця, він був впевнений, що воно, як завжди, напружене і відсторонене.

Йому було не страшно за себе, його душа вже давно втратила здатність відчувати. Проте його серце боліло, переймаючись за долю рідних.

«Що ж буде з мамою, з бідними тіткою та дядьком? З нашим селом?»

Ще один крок.

Вже так близько.

«А втім, що буде з Україною?»

Вона палатиме, Ничипоре.

Палатиме, як палав Медвин того тисяча дев'ятсот двадцятого року.

Старенькі хатини спалахнули, мов копиці сіна. Добре, що він останнім часом погано спав і встиг швидко вивести маму та брата, поки полум'я не зжерло все довкола їхньої домівки. Не всім так пощастило. Схопивши декілька потрібних речей, він всучив їх мамі та закричав до малого.

– Федоре, біжіть до лісу, чуєш?! Я залишуся, допоможу, кому зможу, а ви з мамою біжіть! Будьте обережні, не попадіться тим клятим звірам.

Федір несміливо кивнув, і Ничипір, підбадьорливо стиснувши наостанок худеньке плече брата, вибіг на дорогу. Могутня яблуня, що росла собі біля їхньої хвіртки, вже теж палала. Охоплена полум'ям гілляка з тріскотом впала, зачепивши руку хлопця. Той голосно вилаявся, проклинаючи ворога. Зціпивши зуби, Ничипір намагався не зважати на кров та біль від опіку і допомогти односельчанам, крики й плач яких лунали звідусіль.

Дим заважав не лише дихати, а й бачити будь-що у тому пеклі, в якому вони опинилися. Нашвидкуруч зробивши з обгорілого шматка сорочки щось схоже на пов'язку та закріпивши її на обличчі, Ничипір кинувся в напрямку хати дядька Якова, що жив неподалік.

Він побачив його біля сараю. Дядько, тихо плачучи, дивився, як догорало усе, що він тяжкою працею наживав упродовж життя, плануючи передати його своєму синові. Поруч, прихилившись до нього і мовчки здригаючись, стояла тітка. Тоненька, ніби тростинка, вона, здавалося, ще більше зменшилася від горя.

– Дядьку! – торкнувся його плеча Ничипір. – Вам треба забиратися звідси! Тут небезпечно, тікайте у ліс!

– Що? – здригнувшись, за декілька секунд відізався той. – З Галиною та Федором усе добре?

– Так, так, і ви скоріше тікайте, хутчіше!. Де Купріян, дядьку?!

– Не знаю... Не знаю, Ничипоре! – розпачливо скрикнув Яків, виходячи із заціпеніння.

– Беріть тітку і йдіть! Ну ж бо!

«Ганна. Треба дістатися до неї», – пульсувала в хлопця лише одна думка. Допомігши кільком селянам і радячи всім старим тікати, він вибіг на вулицю, що вела до церкви.

Осліплений, обгорілий, знесилений, Ничипір побачив Купріяна, такого ж чорного, як і він сам, біля хати кобзаря Антіна. Той допомагав йому та бабці Гафії вибратися з вогняного полону.

Тут крики людей довкола здавалися ще гучнішими. Крізь дим хлопець побачив стовп яскравого полум'я. То палала церква.

«Ганна».

Він мчав так стрімко, як міг, разом з тим роззираючись та вишукуючи серед постатей її. Він не міг кричати, дим переповнював його легені. Біля будинку священника він спинився.

Ганна лежала, закривавлена і обгоріла, посеред згарища, у тому місці, де в будинку священника колись була вітальня. Ганна, її два маленькі брати та батьки.

Ось тоді для Ничипора його життя перестало мати значення.

Після пожежі селяни побачили, що вщент згоріло більше третини усіх хатин. Будьонівці покарали повстанців.

Повстанців, які боролися за свободу рідного краю.

День, коли будьонівці заповнили село і захопили молодих хлопців, назавжди закарбувався в історії багатостраждального, але такого гордого Медвина. Юнаки, у більшості

своїй безневинні парубки, які мріяли про вільне щасливе життя на рідній землі, стали жертвами людської жорстокості.

Крики в той день були ще страшнішими, ніж ті, які лунали в день пожежі.

Плакали матері.

Блідніли батьки.

Будьонівці звинуватили селян у пограбуванні обозу.

Вісімдесят хлопців, вісімдесят нещасливих душ було захоплено ними та замкнено у волосному карцері.

Серед них був і Ничипір. Ничипір, який пустими очима поглядав на брата Федора, на Купріяна.

Купріян подивився на хлопця. Вони обидва знали, що живими їх не відпустять.

– Йому лише чотирнадцять. – неголосно зауважив Купріян.

– Тут є вікно. Воно замале, та, мабуть, ваш хлопець пролізе, – раптом промовив Сидір Дяченко. – Треба лише трохи натиснути – і воно видавиться, цвяхи все одно старі.

«Ми з ним разом ходили до школи» – раптом згадав Ничипір.

Це було лише декілька років тому, а здавалося, їх пройшло мільйон. Він оглянув кімнатку і помітив тут же й двох братів Сидора, Андріяна та Дмитра..

– Федоре, ризикнеш? – спробував посміхнутися тому Сидір, але гримасу на його обличчі навряд чи можна було назвати посмішкою.

«Цього року ми всі забули, як воно – усміхатися».

Федір повернувся до Ничипора. В його очах можна було побачити страх і розпач. Зрештою, він був ще дитиною.

Але хто з тих вісімдесяти людей не відчував розпачу?

– Тікай, Федоре. Передай мамі, що я люблю її, – прошепотів Ничипір малому, назавжди викарбовуючи в пам'яті образ брата.

Ледь стримуючи сльози, Федір міцно обійняв його, і, глянувши востаннє, протиснувся через віконце.

Ничипір присів попід стіною, ноги не тримали його, та закрив очі.

«Нехай Бог береже вас».

Крок.

Ще один крок.

Як іронічно. Скільки разів вони втікали сюди разом з Ганною, щоб побути наодинці і сховатися від всевидючого ока її батька.

А тепер тут все закінчиться. Тут, у Ковтуновому ліску.

Де він знав кожну травинку. Кожне дерево.

Де проводив літні вечори і ранки.

Де будував мрії, спершу сам, потім з Ганною.

Вони хотіли власну хатину й чотирьох дітей. Ганна сміялася над ним, але її очі завжди захоплено сяяли, і вона уважно слухала його наміри та завжди підтримувала.

«Але й Ганни вже немає» – раптом нагадало йому серце, яке тепер нічого не відчувало, обпалене болем.

Ще один крок.

Безглузді думки заповнили його голову.

«А завтра ж свято. Старий Дяченко поведе тих нещасних трьох корів на випас. А Антін, мабуть, зіграє у пам'ять про нас якусь сумну пісню. Може, навіть нову придумає?».

Втім, для Ничипора, як і для решти хлопців, вже не було ніякого завтра.

Їх змусили спуститися вниз, у балку.

Три брати Дяченки стояли, притиснувшись один до одного, мовчазні і горді. Ничипір поглянув на Купріяна, розуміючи, що бачить брата востаннє. Він заплющив очі й згадав маму, Федора, згадав Ганну.

І тоді, під постріли, його серце забилося швидше. Через якусь мить він впав, притиснений до землі купою інших тіл.

Його серце забилося останній раз. І завмерло.

Вмерти за рідну землю йому було не страшно. Страшніше – жити на поневоленій.

2021

Оксана КАРПЕНКО

НЕВІДПРАВЛЕНІ ЛИСТИ

Лист перший.

Привіт, дідусю!

Я з батьками приїхала у Медвин. Я була у тебе вдома. Пила з кроликами чай з одної мисочки на лежанці. Які ж смачнющі сливи та грушки! Їх сушить бабуся Одарка, твоя дружина. Я знаю, що ти помер ще перед війною з фашистами. Люблю тебе. Мені 5 років.

Лист другий.

Привіт, дідусю!

Не стало бабусі Одарки... Медвин взимку, як казка... Провели бабусю... Тепер ви разом...

Я вже в 10 класі. Я знаю, що ти був репресований. Рідні кажуть, що тоді, у тридцять восьмому, людей забирали «просто так», без вини. У 1958 р. тебе реабілітовано. Тебе згадують усі твої рідні.

У мене вдома є світлина з тобою, бабусею і твоїми дітьми.

Люблю тебе.

Лист третій.

Привіт, дідусю!

Гортала сторінки фейсбуку і випадково побачила твоє фото і підпис під ним: «Захар Миколенко. Медвинський кобзар. Учасник медвинського повстання 1919 р.» Я була в ступорі!.. Знайшла в інтернеті книжку «Медвинське повстання. Спогади». На першій сторінці обкладинки – твоє фото з таким самим підписом.

Розпитую рідних: в один голос кажуть, що це помилка, а те фото, на якому ти у військовій формі – це ніби інсценівка у фотоательє. Врешті, моя допитливість дала плоди. Твоя онука зізналася, що їм дуже важко було, коли тебе забрали. Прабабуся лишилася сама з 5-ма дітьми. На роботу її, як жінку «ворога народу», не хотіли брати, а найменшого твого сина вихователька виводила за ворота дитсадка (бо син «ворога народу»), звідки аж у вечері його забирала старша сестра...

Потому твої рідні уникали спілкуватися між собою, приховували та замовчували спогади про своє життя з того часу. Березневої ночі 1938 року, коли тебе арештували, з Миколії забрали понад 30 чоловік.

Твоїх старших дітей вже немає на цім світі, не питаю в них... Менші діти тримаються у страху і заперечують всіляко, що ти мав будь-який стосунок до тих буремних подій...

Мені 43 роки. Шукаю про тебе...

Лист четвертий.

Привіт, дідусю!

Я приїхала у Медвин. Провідала твою найменшу дочку. Скільки твоїх світлин збережено рідними!.. Бабуся згадувала, як ти будував школу... Вона стоїть і досі. Вчителював. На світлинах бачу тебе в оточенні дорослих учнів, убраних у вишиті, по-медвинському, сорочки, зі світлими вдумливими поглядами.

Зустрілася з краєзнавцями, вірними історії Медвина людьми. Саме від них я дізналася, що підтвердженням твоєї участі у повстанні була оповідь твого брата. Він знайшов цих людей і для засвідчення спогадів подарував їм атестат про закінчення Медвинської вищої початкової школи. Так через 40 років і я побачила його. Ніби лист від ще одного мого прадіда...

Скажу чесно, мені бракувало цього свідчення із середини роду. Тепер ланцюжок фактів замкнувся.

Бачиш, дідусю, нічого не загублено, а відшукано, відновлюється, твоє ім'я та вчинки – збережені.

У селі я провідала тебе на кладовищі. Знаю, що твій прах покоїться у Биківні. Але душею ти тут, вдома...

Люблю тебе і шаную.

Лист п'ятий.

Привіт, дідусю!

Я сьогодні провідувала тебе. Але вже не у Медвині. А в Києві. Навряд чи ти міг би собі уявити, що через 100 років після твоєї участі в обороні Медвина про тебе можна буде прочитати на головній площі – Майдані Незалежності – країни, за свободу якої ти віддав життя...

... Пригадуєш, коли тебе із зав'язаними позаду руками садовили в машину. А машина повна, люди стоять один біля одного, як худоба. Ти перегнувся через борт і встиг крикнути своїм донькам: «Не кидайте школу!» Дідусю, вони вивчилися самі, вивчили своїх дітей і я вчуся, і діти мої вчатся... Ми пам'ятаємо...

Я можу вільно розмовляти рідною українською мовою, вільно ходити вулицями у вишитій сорочці – вже оплачено твоєю долею та долями таких же борців за вільну Україну. Оплачено ще 100!!! років тому.

Твоє місце поховання – ліс у Биківні, твоя душа – у Медвині з дорогою дружиною, а твій дух – віддано служить Україні. Хочу бути гідною твоєї пам'яті.